

תאריך עדכון : 04/2018

ספרות השו"ת כמקור בסוגיות פילוסופיות

מס' הקורס : 30153/01

שם המרצה : ד"ר י. הרשקוביץ

סוג הקורס : הרצאה

שנת הלימודים : תשע"ט

סמסטר : א

היקף שעות : 1 ש"ש

אתר הקורס באינטרנט :

א. מטרות הקורס ותוצרי למידה (מטרות על / מטרות ספציפיות):

1. מטרת על – היכרות עם העיסוק של ספרות השו"ת בסוגיות לא-הלכתיות.
2. מטרה ספציפית – הבנת הצדדים השונים שבמעשה המחשבה הדתי, בין וולונטריות לחיוב, בין ציווי להדרכה.
3. מטרה ספציפית – הבנת הסוגים השונים של השו"ת בענייני מחשבה (יסודות האמונה, פרשנות ואגדה, קבלה תיאוסופית, כוונות בתפילה).
4. מטרה ספציפית – התמצאות במרחב השו"ת המחשבתי לפי סקאלה כרונולוגית.

תוצרי הלמידה:

1. הבנת מורכבות הציווי ההלכתי על מעשים שבמחשבה.
2. התחקות אחר הדיספוזיציות השונות של מחברי השו"תים אל מול קהל היעד שלהם.
3. הבנת השו"ת כטקסט "פנים-רבני" אל מול הקודקסים ההלכתיים העממיים.
4. זיהוי דמויות מפתח בעולם השו"ת המחשבתי.

ב. תוכן הקורס:

רציונל הקורס: כמעט מראשית ימי ספרות השו"ת נמצא בה ענף שלם, גם אם לא מרכזי, של ספרות מחשבתי. במהלך הקורס נלמד לזהות כיצד ראו המחברים עצמם את התעסקותם בסוגיות שאינן הלכתיות גרידא, כיצד זיהו קוראיהם את עמדתם הסמכותית בסוגיות אלה, ומה היתה מידת ההשפעה של השו"ת המחשבתי, אל מול ספרות מחשבתי קלאסית, שלא נכתבה באצטלה הלכתית.

מהלך השיעורים: השיעורים יועברו בשילוב עם טכנולוגיות מתקדמות, בתצורה של למידה פעילה על המסך, מתוך שימת דגש על מאגרי מידע ביהדות (hebrewbooks, אוצר החכמה, פרויקט השו"ת) ומאגרי מידע אקדמיים. בכך יקבלו הסטודנטים, בנוסף לתכני הלימוד הפרונטאליים, כלים לאיתור, ניתוח ועיבוד מידע זמין במרשתת, וניצול נכון של משאבים אינטלקטואליים.

יושם דגש נרחב על יכולות הקריאה של ספרות השו"ת, שמטבען אינן פשוטות לקורא הישראלי המודרני.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1	מבוא לספרות השו"ת: מבנה ותפקיד		
2	מבוא לספרות השו"ת: היסטוריה ודמויות מפתח		
3	השו"ת כאמצעי חינוכי, אל מול הקודקס		
4	השו"ת, בין הלכה להדרכה		
5	שו"תים בענייני עיקרי האמונה		
6	שו"תים בענייני קבלה		
7	שו"תים בסוגיות של פרשנות ואגדה		
8	שו"תים מטה- הלכתיים		
9	מעמד הפוסק בעיני עצמו בשו"ת		
10	מדינת ישראל והיחס אליה בשו"תים		
11	יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות בספרות השו"ת כמקרה מבחן למדיניות מטה- הלכתית		
12	הקדמות שו"תים		

		כמקור הנחיה רוחני	
		קהילה ופוסק, מודלים של היררכיה	13

ג. דרישות קדם:

אין.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

נוכחות חובה. דרישת קדם לגישה למבחן – 85% נוכחות.
דרישות הקורס – מבחן בסוף הסמסטר.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

מבחן – 100%.

ו. ביבליוגרפיה:

חובה

1. י" אריאל, "סמכות באמונות ודעות", מתוך: הלכה בימינו (בתוך אתר מכון התורה והארץ).
2. י" ברנאי, "לזיהויה וגלגולה של שו"ת בעניני שבת צבי", מחקרי ירושלים במחשבת ישראל ב (תשמ"ב), עמ' 118-131.
3. ש' גליק, "ממחקר היסטורי למחקר פילוסופי הלכתי-חינוכי: שיקולים אידאולוגיים-חינוכיים בתשובותיהם של פוסקים בעת החדשה", דור לדור מד (תשע"ג), עמ' 36-61.
4. א' גרוסמן, "מצוקותיה של האשה הנטושה בספרד המאות האחת עשרה והשלוש עשרה", היספניה יודאיקה 10 (תשע"ד), עמ' ה-יט.
5. ס' כהן, "ספרא או סייפא? שאלות של דת ושירות צבאי בישראל בשנות ה-90", בתוך: נ' הורביץ (עורך), דת ולאומיות בישראל ובמזרח התיכון, תל-אביב תשס"ג, עמ' 235-253.
6. ש' רגב, "שו"ת בפילוסופיה: ז'אנר ייחודי לספרות יהדות תימן בימי הביניים", בתוך: א' גימאני, ר' ערוסי וש' רגב (עורכים), בני תימן, רמת-גן תשע"א, עמ' 209-218.
7. א' רוזנק (עורך), "לאן הולכת ההלכה?", זהויות 2 (תשע"ג), עמ' 153-181.
8. א' שגיא, "בעיית ההכרעה ההלכתית והאמת ההלכתית: לקראת פילוסופיה של ההלכה", דיני ישראל טו (תשמ"ט-תש"ן), עמ' ז-לח.
9. -, "הפולמוס על החכמות החיצוניות בספרות השו"ת: עיון בשלוש גישות בשאלת היחס לתרבות שביחוץ", בתוך: ר' הורביץ (עורכת), ספר זיכרון לפרופסור זאב פלק ז"ל, ירושלים תשס"ה, עמ' 231-253.
10. א' שגיא וצ' זוהר, מעגלי זהות יהודית בספרות ההלכתית, תל-אביב 2000 (בפרט פרק אחד עשר).

11. D. Novak, "The Role of Dogma in Judaism," *Theology Today* 45, 1 (1988), 49-61.

12. P. Roth, "Asking Questions: Rabbis and Philosophers in Medieval Provence," *Journal of Jewish Studies* 67,1 (2016), 1-14.

רשות

1. מ' אברהם, "מומחיותו של פוסק ההלכה כמעריך מציאות", צהר ז (תשס"א), עמ' 21-33.
2. ש' גליק, "על שינויים השמטות וצנזורה פנימית בספרי שאלות ותשובות", *Quntres* 1, 1 (2009), עמ' 40-76.
3. ט"א חיימוביץ, אמת ואמונה, ירושלים תשס"ו.
4. א' ליכטנשטיין, "הלכה והלכים כאושיות מוסר: הרהורים מחשבתיים וחינוכיים", בתוך: א' בלום ואחרים (עורכים), ערכים במבחן מלחמה, ירושלים תשמ"ד, עמ' 13-24.
5. מ"ע פרידמן, "מנהג אבותיכם בדיכם: תשובה מן הגניזה על יום טוב שני של גלויות", תרביץ פג, ד (תשע"ה), עמ' 557-603.
6. י' קאפח, "ארבעים שאלות ותשובות בפילוסופיה לרב פרחיה ב"ר משולם", ספונות ג (יח) (תשמ"ה), עמ' 111-192.
7. נ"ד רבינוביץ, "פרקים במלחמתו של החתם סופר נגד המתחדשים", המעין מב, א (תשס"ב), עמ' 11-17.
8. Y. Blau, "Flexibility with a Firm Foundation: On Maintaining Jewish Dogma," *Torah u-Madda Journal* 12 (2004), 179-191.
9. M. Kellner, *Dogma in Medieval Jewish Thought: From Maimonides to Abravanel* (Oxford: Oxford University Press, 1986).
10. M. Shapiro, *The Limits of Orthodox Theology; Maimonides' Thirteen Principles Reappraised* (Oxford: Littman Library of Jewish Civilization, 2004).
11. N. Stern, "To Sanctify the Name of God: Ritual Precision and Martyrdom in rabbi Ephraim Oshry's Holocaust Response," *Holocaust Studies* 22,1 (2016) 100-124.